

Představa a pojem / Pojem a představa

Když mluvíme o „představě“, musíme vždy upřesnit (a sami sobě ujasnit), jde-li nám o akt představování nebo spíše o to „představované“, tedy o výsledek (rezultát) představování (jako aktu). Avšak ještě důležitější je přesně rozlišovat mezi představou představovanou a věcí představovanou. Uvedme příklad: před naším domem je lípa. Tu můžeme vidět, když se podíváme. Ale nemusíme se ani dívat, víme o tom, že tam roste a v létě kvete atd., pamatujeme si to, a můžeme si v paměti tu lípu také představit. Můžeme si i v zimě představit, jak byla olistěná a jak kvetla, a naopak si v létě můžeme představit, jak byla v zimě holá a bez listů. To, že a jakým způsobem si ji představujeme, je výkon naší představivosti, našeho představujícího představování, tj. je to náš výkon; výsledkem tohoto našeho výkonu je určitá představa představovaná, která se nějak vztahuje ke skutečnému stromu před naším domem. My si ovšem můžeme představovat jen tu lípu a nechat zcela stranou tu okolnost, že je před naším domem, anebo naopak si ji můžeme představovat, jak je před naším domem a jak ten dům stíní nebo jak je (z jiného pohledu) až za ním apod. Už z toho všeho je vidět, že naše momentální představa se může někdy více, někdy méně podobat skutečnosti, ale je od ní v každém případě odlišná; také můžeme mít o skutečnosti (ve vybraném rozsahu) více představ, které se od sebe navzájem také mohou lišit. A ovšem také různí lidé mohou mít různé představy o stejné skutečnosti, a my to můžeme zpozorovat a vyvodit to z toho, jaké představy si o té či oné skutečnosti (ve vybraném rozsahu) dělají nebo udělali. Nemůžeme zajisté nahlédnout do jejich mysli, abychom viděli a sledovali přímo, jak si ty své představy představované opravdu aktivně vytvářejí; nemůžeme se dokonce přímo podívat ani na výsledky toho jejich aktivního představování, protože k nim prostě nemáme přímý přístup. Ale z jejich chování, které můžeme pozorovat a pokoušet se mu rozumět, a zvláště z jejich povídání, vyjadřování, třeba i popisování skutečnosti apod. můžeme někdy lépe, jindy hůře chápat, jak oni – třeba na rozdíl od nás – tu skutečnost vidí, a to na rozdíl od toho, jak ji vidíme my. A to, co platí o přímém vidění skutečností, platí mutatis mutandis také o představování takových skutečností.

(Písek, 141118-2.)